

RECENZIJOS

Reviews

DANIEL PETIT

*APOPHONIE ET CATÉGORIES GRAMMATICALES DANS
LES LANGUES BALTIQUES*

Leuven–Paris: Peeters, 2004, 436 p., ISBN 90-429-1529-3 (Peeters Leuven),
ISBN 2-87723-824-5 (Peeters France)

(Collection linguistique publiée par la Société de Linguistique de Paris, lxxxvi)

Prieš pradėdant kalbėti apie šią knygą kažkaip nejučia pirmiausia norisi prisiminti, kad iš Vakarų Europos kalbininkų istorinio lyginamojo metodo „aukso amžiaus“ laikais lietuvių kalba daugiausia domėjosi vokiečiai ir – šiek tiek vėliau – prancūzai. Lietuvių kalbos tyrimo pradininku Prancūzijoje, be jokios abejonės, laikytinas Ferdinandas de Saussure'as, kuris ne tik 1879 ar 1880 metais yra lankęsis lietuvių gyvenamojoje teritorijoje (Godel 1973: 7–24; Mauro 1972: 331–332), bet ir pirmasis Paryžiaus (o vėliau Ženevos) universitetuose pradėjęs dėstyti lietuvių kalbą.

Lietuvių kalbos faktais savo indoeuropeistiniuose darbuose gausiai remėsi ir produktyviausias prancūzų kalbininkas Antoine'as Meillet. O jo mokinys Robert'as Gauthiot net du kartus – 1900 ir 1901 metais – lankėsi Lietuvoje. Šio kalbininko pirmosios kelionės į Lietuvą vaisius – 1903 metais atskira knyga Paryžiuje išleista pirmoji baltistikai skirta monografija *Buivydžių šnekta (Le parler de Buividze)*. O štai antrosios baltistikai skirtos monografijos Prancūzijoje prirėmė laukti visą šimtmetį. Ją 2004 metais išleido baltistika besidomintis ir gerai lietuvių kalbą mokantis kalbininkas Daniel'is Petit. Tačiau čia recenzuojama monografija nuo pirmosios gerokai skiriasi. Mat Robert'o Gauthiot monografijos objektas buvo rytų aukštaičių kupiškėnų šnekta, o Daniel'io Petit knyga skirta visų trijų baltų kalbų gramatinių kategorijų ir apofonijos raidos problemoms aiškinti.

Knygos *Pratarmėje* (p. 5–6) autorius nurodo, kad čia recenzuojamas „darbas, atsiradęs iš IV Paryžiaus universitete Sorbonoje 2002 metais spalio 12 dieną apgintos habilitacijos, yra prieš kelerius metus pradėtą ide. lyginamosios kalbotyros, o tiksliau – baltų kalbų (lietuvių, latvių ir senovės prūsų) tyrinėjimų rezultatas“ (p. 5). Žinoma, čia autorius neužmiršta ne tik ilgą baltų kalbų tyrinėjimo tradiciją pradėjusio Ferdinando de Saussure'o, bet ir pirmosios baltistikai skirtos monografijos autoriaus – Robert'o Gauthiot.

Taigi recenzuojamą knygą, be *Turinio* (p. 3–4) ir jau minėtos *Pratarmės*, sudaro *Įvadas* (p. 7–13), šeši nevienodo dydžio skyriai (1. *Asmens kategorija ir šakninė apofonija*, p. 15–22; 2. *Linksnio kategorija ir šakninė apofonija*, p. 23–121; 3. *Skaičiaus kategorija ir šakninė apofonija*, p. 123–169; 4. *Giminės kategorija ir šakninė apofonija*, p. 171–191; 5. *Nuosakos kategorija ir šakninė apofonija*, p. 193–288; 6. *Laiko kategorija ir šakninė apofonija*, p. 289–361), *Išvados*

(p. 363–374), *Žodžių registras* (p. 377–410) ir *Bibliografija* (p. 411–436), kurios pradžioje pridėti kalbų, gramatinių terminų ir kai kurių leidinių sutrumpinimai (p. 411–412).

Autorius *Įvade* pažymėjęs, kad „tradiciškai apofonija tiriama formaliu aspektu: dažniausiai reikia nustatyti, kokios fonemos dalyvauja vokalinėje kaitoje ir koks jų formalus ryšys“, ir paaiškinęs, jog, vadovaujantis šiuo požiūriu paprastai išskiriami du apofonijos tipai: kokybinė ir kiekybinė (p. 8), toliau nurodo, jog „apofonija taip pat gali būti tiriama ir funkcinio kampu“, kai apibrėžiami pamatinių formų (*formes de fondation*) ir išvestinių formų (*formes fondées*) apofonijos, tarpusavio morfologiniai ir semantiniai ryšiai“ (p. 9). Kitais žodžiais, recenzuojamo veikalo autorių labiau domina vadinamoji gramatinė apofonija, pasireiškianti baltų kalbų gramatinėje struktūroje vienas gramatinės formas darantis iš kitų, t. y. monografijos autorius visą demesį skiria iš ide. epochos paveldėtosios apofonijos padėčiai baltų kalbose aptarti. Todėl šį reiškinį Daniel'is Petit vertina ide. lyginamosios gramatikos aspektu. Taigi šioje monografijoje apsiribojama tik šaknine apofonija, t. y. balsių kaita žodžių ir jų formų šaknyse, o visiškai neliečiami priesagų apofonijos klausimai. Tokį autoriaus apsiribojimą nesunku paaiškinti: vienoje monografijoje tiesiog neįmanoma greta šaknines išnagrinėti dar ir priesagų apofonijos problemas. Belieka tikėtis, kad Daniel'is Petit priesaginę apofoniją baltų kalbose aptars būsimuosiuose darbuose.

Tiesa, diachroninės kalbotyros specialistams (plg. Stang 1966: 120t.; Zinkevičius 1980: 1, 89–96) jau senokai žinoma, jog iš ide. epochos paveldėtosios apofonijos pagrindinius bruožus baltų kalbos yra, palyginti, neblogai išlaikiusios, bet kuriuos ne kuriuos balsių kaitos tipus jau yra praradusios, o kai ką ir gerokai atnaujinusios. Be to, prisiminus istorinės lyginamosios kalbotyros beveik dviejų šimtmečių istoriją ir kokį vaidmenį šios krypties atstovai teikė lietuvių kalbai, aiškindami įvairias ide. lyginamosios fonetikos problemas, savaime darosi aišku, kad šiuo klausimu nuo Augusto Schleicherio iki šių dienų būtų galima nurodyti gana ilgą literatūros sąrašą šiuo klausimu. Bet tada gerokai nutoltume nuo recenzuojamos knygos turinio.

Todėl savaime suprantama, kad, paėmus į rankas balsių kaitos problematikai skirtą naująją Daniel'io Petit knygą, pirmiausia kyla klausimas, kuo ji išsiskiria iš kitų panašaus pobūdžio darbų. Norint plačiau ar siauriau atsakyti į šį klausimą ir įvertinti, kuo gi ši knyga išsiskiria iš kitų darbų, reikia bent keliais žodžiais paminėti ne tik autoriaus nagrinėjamus klausimus, bet ir iš tyrinėjimo rezultatų išplaukiančias išvadas.

Pats mažiausias iš visų yra pirmas skyrius, kuriame aptariama, kaip šakninė apofonija susijusi su asmens kategorija. Ir tai savaime suprantama, nes, anot autoriaus, asmens kategorija baltų kalbose niekada nebuvo susijusi su balsių kaita, nes šią ypatybę jos paveldėjo iš ide. prokalbės, kurioje „asmenų opozicija veiksmažodžio paradigmoje jau bus buvusi gramatikalizuota“ ir šiuo atveju baltų kalbos niekuo nepakeitė ide. sistemos (p. 22).

Antrame, pačiame didžiausiame 98 puslapių skyriuje monografijos autorius savo dėmesį sukoncentruoja į pamatinę baltų kalbų vardažodžio kategoriją – linksnio kategoriją ir stengiasi nustatyti, kokį vaidmenį paveldėtoji opozicija vaidino šios baltų kalbų kategorijos raidoje. Norėdamas atsakyti į šį klausimą, D. Petit kelia hipotezę, kad probalčiams šakninių žodžių paradigmoje bus buvusios nesvetimos apofoninės priešpriešos. Šios priešpriešos, kai sg. nom. kažkada turėjęs pamatinį laipsnį (plg. sen. pr. *peuse* < **peuk* 'pušis'), o kiti linksniai – silpnąjį laipsnį (plg. lie. *pušis* < **puk*'), pedsakų baltų kalbose, anot autoriaus, esą išlikę. Tiesa, ši apofonija neišlikusi tos pačios paradigmos viduje, ji netiesiogiai paliudyta

nepriklausomose leksemose (plg. p. 55). Tačiau skyriaus išvadose autorius pripažįsta, kad jeigu ir galima kalbėti apie šakninės apofonijos substratinį išsaugojimą baltų kalbose, tai iš karto privalome pripažinti, kad tai pasireiškia tik tam tikromis sąlygomis ir kad tie „suaižėję“ duomenys, leidžiantys įžvelgti senesnę apofonijos padetį, sinchroninei apofonijos sistemai yra svetimi (plg. 120–121).

Su antru skyriumi tam tikra prasme siejasi ir trečias, kuriame aptariama skaičiaus kategorija (p. 123–169), nes skaičiaus kategorija būdinga ir vardažodžiui, ir veiksmažodžiui. Todėl galbūt netgi galėtume sakyti, kad tai vyraujanti gramatinė kategorija. Dėl to šiuo atveju įdomu, kokie šakninės apofonijos atvejai būdingi šioms gramatinėms kategorijoms? Ar jie vienodi daiktavardžiams ir veiksmažodžiams, ar ne? Pradėdamas šio skyriaus antrą dalį, skirtą vardažodžio sistemos skaičiaus apofonijai, ir iš karto patvirtinęs, kad baltų kalbose daiktavardžių vienaskaita ir daugiskaita (kaip ir dviskaita) „niekada nėra susijusi su balsių kaita“ (p. 124, 129), Daniel'is Petit plačiau nagrinėja sen. prūsų *wirds* „žodis“ ir lie. *vardas*, la. *vārds* „žodis, vardas“ santykį (p. 124–129), nes, jo nuomone, dviejų formų skirtinguose baltų dialektuose buvimas leidžia kelti klausimą, koks buvo jų santykis baltų epochos laikais: ar tai yra sg : pl (kolektyvo) buvusios apofoninės priešpriešos reliktas, ar tai dialektiniai leksiniai variantai. Autorius įsitikinęs, kad teisingiau būtų pasirinkti antrąjį atvejį (p. 128–129). Tokį autoriaus sprendimą, galimas daiktas, padiktavo ta aplinkybė, kad tai vienintelis daiktavardžio pavyzdys, kuriame galėtume bandyti ieškoti apofonijos pėdsakų skaičiaus kategorijoje.

Didesnė šio skyriaus dalis (p. 129–168) skiriama veiksmažodžio sistemai. Šioje dalyje apofonijos požiūriu autorius pirmiausia aptaria atematinį prezensus (p. 130–158), o perfektams ir preteritams skiriama gerokai mažiau vietos. Trumpai panagrinėjęs baltų kalbų atematinį prezensus Daniel'is Petit padaro išvadą, kad baltų kalbose paliudyti atematiniai prezensai nerodo jokio šakninės apofonijos pėdsako skaičiaus kategorijos raiškoje. Be to, tyrinėjant atematinį veiksmažodžius šiuo atveju būtina apsiriboti tik tais atematiniais veiksmažodžiais, kurių atitikmenys kitose ide. kalbose taip pat yra atematiniai, ir atsiriboti nuo tų baltų kalbų atematinio veiksmažodžių, kurių etimologiniai atitikmenys priklauso kitiems fleksiniams tipams, nes tik pirmieji yra tinkami paveldėtosios šakninės apofonijos tyrimams (p. 133). Šios išvados nepakeitė ir likusioji šios dalies analizė: skyriaus pabaigoje autorius ne tik teigia, kad vienaskaitos : daugiskaitos opozicijoje baltų kalbose nėra jokio paveldėtosios šakninės apofonijos pėdsako, bet dar labiau šią išvadą sukonkretina, kad „lyginant su indoeuropietiška sistema baltiškoji pasižymi šaknies laipsnio vienalytiškumu paradigmos viduje“ (p. 168). Taigi netgi atematinio veiksmažodžių skaičiaus raiška balsių kaitos požiūriu nelygintina su indoeuropietiška, kurioje veiksmažodžių prezente bei perfekte vienaskaitos : daugiskaitos opozicijoje šaknies balsių kaita buvusi gana reguliari, plg. sen. indų 1 sg. *ásmi* < ide. **h₁es-mi* 'esu' ir 1 pl. *smáh* < ide. **h₁s-me-* (p. 130).

Panašiai baltų kalbose yra ir su giminės kategorija. Šios kategorijos raiškai paveldėtoji apofonija baltų kalbose irgi nebūdinga. Bet ir indoeuropietiškoji giminės kategorija nuo skaičiaus kategorijos skiriasi tuo, kad ir čia „šakninė apofonija yra blogai paliudyta“ (p. 171). Tiesa, tiek baltų, tiek kitose ide. kalbose egzistuoja grupė daiktavardžių, galinčių turėti ir vyriškąją, ir moteriškąją giminę. Šie mobilieji daiktavardžiai (*substantifs mobiles*) pasižymi tuo, kad juose vykstančią akūtinę metatoniją galėtume sutapatinti su balsių kaita (plg. lie. *vařnas* ~ *várna*, *vīlķas* ~ *vīlké*). Bet iš tikrųjų čia turime baltiškąją akūtinę metatoniją, kuri

su senąja ide. apofonija neturi nieko bendro. Dar daugiau, nagrinėdami šiuos daiktavardžius, anot autoriaus, privalėtume kalbėti ne apie gramatinę markiruotę (*un marquage grammatical*), o apie leksinę derivaciją. Todel paveldėtoji šakninė apofonija gramatinės gimines raiškai baltų kalbose irgi yra visiškai svetima (p. 190–191).

Paskutiniai du recenzuojamos monografijos skyriai skirti šakninės apofonijos reiškiniams baltų kalbų veiksmažodžio kategorijose aptarti. Penktame šiuo aspektu nagrinėjama nuosakos kategorija, o šeštame – laiko kategorija.

Pradėdamas kalbą apie nuosakos kategoriją, Daniel'is Petit iš karto akcentuoja, kad iš visų gramatinių kategorijų rekonstrukcijos nuosakos rekonstrukcija kelia bene daugiausia problemų, nes iki šiol neaišku, kiek jų buvo ide. prokalbėje. Mat seniausiuose ide. kalbų rašto paminkluose yra paliudytas skirtingas jų skaičius: vedų kalboje užfiksuotos septynios, gotų kalboje – penkios, o hetitų kalboje – keturios nuosakos. Be to, ir iš užfiksuoto jų skaičiaus iki šiol neaišku, kurios priskirtinos ide. prokalbei, o kurios – išskyrus, atrodo, bendratį – savarankiškai kiekvienos kalbos raidai.

Antra problema, Daniel'io Petit žodžiais, yra ta, kad vertės požiūriu ide. nuosakas nelen-gva klasifikuoti, nes neaišku, ar privalome kaip „nuosakas“ nagrinėti dalyvį, kuris yra tik veiksmažodžio būdvardinė forma, ir bendratį, kuri yra nelinksniuojama veiksmažodžio nominalinė forma (p. 193). O kalbant konkrečiai apie baltų kalbas sunkumų kyla ir dėl savitos jų struktūros. Mat jos greta modifikuotos ide. nuosakų sistemos turi pasidariusios ir naujų nuosakų, kurios visiškai (arba beveik visiškai) nesusijusios su ide. prototipu (plg. 194).

Atsižvelgdamas į šiuos sunkumus ir dar nurodęs, kad sen. prūsų kalbos rašto paminkluose užfiksuotos 5, o rytų baltų (lietuvių ir latvių) kalbos turi būti atitinkamai 6 ir 8 nuosakas, antrame pagal apimtį skyriuje Daniel'is Petit labai preciziškai aptaria baltų kalbų nuosakos kategorijas šakninės apofonijos požiūriu. Skyriaus pabaigos išvadose nurodo, kad modaline apofonija baltų kalbose pasireiškia dviem formomis: optatyve ir dalyvyje aptinkama paveldėtosios apofonijos forma (bet čia ji linkusi nykti), o daug dažnesnė ir reguliaresnė yra vediniuose iš infinityvo. Bet infinityvo ir indikatyvo priešprieša (plg. lie. inf. *miñti*, pres. ind. *mēna*), anot autoriaus, yra sena ir randama ne tik kiekvienoje baltų kalboje, bet ir kitose ide. kalbose, o jos tikslūs atitikmenys slavų kalbose leidžia čia „ižvelgti labai gilią senovės apofoniją“ (p. 287).

Paskutiniame, šeštame, skyriuje Daniel'is Petit nagrinėja, kaip šakninė apofonija pasireiškia baltų kalbų laiko kategorijose, juoba kad baltiškoji „laikų sistema yra susikcentravusi apie prezenso ir preterito kamienų, prie kurių kontrastu prisideda modalinis bendraties kamienas, opoziciją“ (p. 289). Išnagrinejęs šakninės apofonijos reiškinius, apibendrinamosiose išvadose autorius tvirtina, kad baltų kalbos pastoviai linkusios „apriboti apofonijos sritį binarinėmis opozicijomis: pavyzdžiui, laiko raiškoje šakninė apofonija gyvuoja tik kaip binarinė pora <prezentas / preteritas>; nuosakos raiškoje ji taip pat reiškiasi tik binarine pora <indikatyvas / infinityvas>“ (p. 370). Šią idėją monografijos autorius formuluoja remdamasis Wojciecho Smoczyński darbu, kuriame nagrinėjama baltų priebalsinio kamieno daiktavardžio morfologijos raida (Smoczyński 2000: 18–33).

Taigi pabrėžęs, kad baltų kalbų šakninei apofonijai būdingas polinkis į binarines priešpriešas, Daniel'is Petit išvadose kelia tokius klausimus, kurie yra esminiai baltų kalbų apofonijai suvokti: 1) kodėl vienos gramatinės kategorijos šakninę apofoniją išlaikė, o kitos ją prarado?; 2) kodėl nuosakos kategorijoje apofonija apsiriboja tik <indikatyvo/infinityvo> opozicija,

o nepažįstama optatyvui, imperatyvui, dalyviui; 3) kodėl laiko kategorijos raiškoje šakninė apofonija panaudojama tik < prezento / preterito > priešpriešai? ir 4) kodėl veiksmažodžio sistemoje laiko kategorija apofoniją išsaugojo, o skaičiaus kategorija ją visiškai prarado nuo baltų prokalbės laikų net atematiniuose veiksmažodžiuose? (p. 371).

Ir reikia be išlygų pritarti, kad vieno atsakymo į visus šiuos klausimus negali būti, nes šaknines apofonijos likimą baltų kalbose sąlygojo daugelis veiksnių. Pirmiausia galima manyti, kad baltų prokalbėje labai anksti buvo niveluotos silpniausios šakninės balsių kaitos, t. y. tos, kurios buvo retos bei išimtinės jau ide. prokalbėje (plg. apofoniją, susijusią su giminės raiška).

Su recenzuojamos monografijos autoriumi reikia sutikti, kad svarbiausias ir kartu labai sunkiai įvertinamas faktorius yra morfologinės priklausomybės lygis. O jis svarbiausias todėl, kad leidžia skirti pamatines ir išvestines formas. Mat gramatinę apofoniją praradusiose kategorijose minėtosios formos randamos kaip išvestinės, t. y. subordinuotos pamatinėms formoms, iš kurių ir yra perėmusios vokalizmo laipsnį. Aiškiausias pavyzdys yra baltų kalbų dalyviai, kurie balsių kaitos atžvilgiu niekuo nesiskiria nuo atitinkamų pamatinių indikatyvo formų. Vadinasi, jeigu apofonijos nykimas susijęs su formų perejimu iš pamatinių į išvestines, tada, anot Daniel'io Petit, „svarbu paaiškinti ne tik apofonijos išnykimą tam tikrose gramatinėse kategorijose, bet ir formų, kurios šias kategorijas manifestuoja, statuso pasikeitimą“ (p. 372–373).

Be to, šį statuso pasikeitimą būtina paaiškinti dar ir todėl, kad apofonijos raida (t. y. jos išlaikymas ar praradimas) gali būti susijusi su didesne ar mažesne nagrinėjamos kategorijos gramatikalizacija (p. 373).

Apskritai, nesileidžiant į detalesnę Daniel'io Petit daromų išvadų aptarimą, būtina pabrėžti, kad jos visos yra labai argumentuotos. Visų baltų kalbų faktų interpretacija rodo ne tik platų autoriaus lingvistinį akiratį (bibliografijos sąrašė pateikta per 400 pozicijų), bet ir gerą baltų kalbų gramatinės struktūros pažinimą. Todėl knygoje, išskyrus vieną kitą atvejį, kai nevienodai pateikiami latvių kalbos žodžiai su krintančiomis priegaidėmis (plg. *per* 'peria' ir *pēr*, p. 293 ir toliau, 391; *mīn*, p. 255, 390 ir *min* 'mina', p. 313; *stumj* „stumia“, p. 326, 391; *vemj* „vemia“, p. 319, 392), bei netaisyklingai sukirčiuotą lietuvių kalbos skaitvardį *aštuoni* (= *aštuoni*), p. 94, išn. 151 ir vietoj *stipras* išspausdintą *stipra*, p. 386, baltų kalbų žodžiai pateikti be korektūros klaidų. Tai irgi didelis užsienyje išleistos knygos privalumas. Tiesa, kiek daugiau netikslumų galima aptikti bibliografijoje, pvz., Gražinos Akelaitienės 1993, 1994 ir 1997 m. darbų pavadinimuose vietoj *morfologinės* (p. 413) (kaitos) turėtų būti *morfonologinės*; Reginos Venckutės 1981 m. paskelbto straipsnio pavadinime vietoj *neapofonija* (p. 435) turėtų būti *neapofonija*, o 1966 m. išleistas kapitalinis Zigmo Zinkevičiaus veikalas pavadintas ne *Lietuvių kalbos dialektologija* (p. 436), bet *Lietuvių dialektologija*. Tačiau šie netikslumai jokiais būdais nesumenkina Daniel'io Petit knygos, be kurios ateityje negalės apsieiti nė vienas baltų kalbų tyrinėtojas, vertės, juoba kad pasinaudoti ja tikrai bus nesunku, nes visi teiginiai ne tik gerai argumentuoti, bet ir išdėstyti gana paprasta kalba. Taigi tikrai su dideliu bagažu į baltistiką atėjusiam Daniel'iu Petit norisi palinkėti turiningų būsimų kelionių po baltų kalbų istorijos labirintus ir ne tik sėkmingai tęsti, bet ir plėtoti baltistikos tradicijas Prancūzijoje.

LITERATŪRA

GODEL, R. 1973: A propos du voyage de F. de Saussure en Lituanie. *Cahiers Ferdinand de Saussure* 23, 7–24.

MAURO, T. de 1972: Notes biographiques et critiques sur F. de Saussure. In: F. de Saussure, *Cours de linguistique générale*, Paris: Payot, 319–404.

SMOCZYŃSKI, W. 2000: Starolitewskie *žmuo*, *žmunį* na tle prabałtyckich rzeczowników atematycznych. *Acta Linguistica Lithuanica* 43, 18–33.

STANG, CH. S. 1966: *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen*. Oslo: Universitetsforlaget.

ZINKEVIČIUS, Z. 1980: *Lietuvių kalbos istorinė gramatika* 1. Vilnius: Mokslas.

Juozas Karaciejus

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, 10308, Vilnius

LOZORIUS ZENGŠTOKAS

GIESMES CHRIKSCZIONISCHKOS IR DUCHAUNISCHKOS IR JŲ ŠALTINIAI

Parengė GUIDO MICHELINI

Vilnius: Baltos lankos, 2004, 584 p., ISBN 9955-584-71-8

2005 metų pradžioje „Baltų lankų“ leidykla (2004 metų data) išleido iš karto bibliografinę retenybę tapusį Lozorius Zengštoko 1612 metų giesmyną *Giesmes Chriksczionischkos ir Duchaunischkos*. Retenybe tapo todėl, kad, nors knygos „rengimą ir leidimą parėmė Valstybinė lietuvių kalbos komisija prie Lietuvos Respublikos Seimo“ (p. 4), beveik iki 2005 metų pabaigos šis leidinys į knygynus taip ir neatkeliavo, o pati leidykla irgi jau seniausiais tvirtina jo nebeturinti. Todėl nejučia kyla įvairių klausimų: kam šis leidinys buvo skirtas ir kodėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos remto leidinio niekur negalima gauti? Juk nesinorėtų teigti, kad Valstybinė lietuvių kalbos komisija jau pradėjo remti asmeninius privačių parengėjų leidinius. O gal šiuo leidiniu norėta priminti sovietinius „visuotinio deficito“ laikus?..

Leidinyje pradedamas knygos parengėjo Guido Michelinio dvikalbiu „Įvadu“ (lietuvių k. – p. 7–13; anglų k. – p. 14–21). Po jo fotografuotiniu būdu spausdinamas Lozorius Zengštoko giesmyno tekstas su šaltiniais (p. 22–523), Berlyno egzemplioriuje esančių rankraštinų giesmių perrašymai su šaltiniais (p. 524–526), 3 priedai, iš kurių tik pirmas – „Vilniaus egzemplioriuje trūkstami lapai ir rankraštinės giesmės iš Berlyno egzemplioriaus“ (p. 527–548) – yra tiesiogiai susijęs su Zengštoko giesmynu (antras ir trečias, t. y. „Keli pavyzdžiai iš 1588 m. Karaliaučiuje išleisto giesmyno *Geistliche Lieder und Psalmen*“ (p. 549–558) ir „Keli pavyzdžiai iš 1599 m. Niurnberge išleisto giesmyno *Geistliche Lieder und Psalmen*“ (p. 559–571) yra daugiau iliustracinio pobūdžio), o pabaigoje – „Šaltiniai ir bibliografija“ (p. 572–573) bei „Giedamų tekstų sąrašas pagal pirmąsias eilutes“ (p. 574–584).

Recenzuojamos knygos „Įvade“ parengėjas, trumpai nurodęs Lozorius Zengštoko giesmyno ryšį su ankstesniais Martyno Mažvydo ir Jono Bretkūno giesmynais bei apibūdinęs dviejų iki mūsų dienų išlikusių perleidžiamo giesmyno egzempliorių būklę, toliau pabrėžia, jog dėl to, kad 50 giesmių tekstai „iki Zengštoko leidimo buvo publikuoti daugiau nei kartą, rengiant ši